

**Міністерство аграрної політики та продовольства України
Одеський державний аграрний університет**

**Л.А. Бахчиванжи, Т.Я. Тінтулова,
О.Ю. Павлова, О.Ю. Славута**

**ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

Монографія

**Одеса
ВА «Аспект»
2013**

УДК 338.33:631.145:332.012.2

ББК 65.9(4Укр)321 – 434

ISBN

Автори: к.е.н., доцент Л.А. Бахчиванжи, к.е.н., доцент Т.Я. Тінтулова,
аспірант О.Ю. Павлова, аспірант О.Ю. Славута

Рецензенти: д.е.н., професор О.А. Павлов, д.е.н., доцент Н.С. Завієна

Д 443 Диверсифікація діяльності та перспективи соціально-економічного розвитку аграрних підприємств [Монографія] / Л.А. Бахчиванжи, Т.Я. Тінтулова, О.Ю. Павлова, О.Ю. Славута; Одеський державний аграрний університет. – Одеса: ВА«Аспект», 2013. – 116 с.

ISBN

ББК 65.9(4Укр)321 – 434

Монографія присвячена пошуку ефективних напрямків диверсифікації, серед яких в аграрному секторі слід вважати не тільки орієнтацію на внутрішньогалузеву диверсифікацію виробництва з метою підвищення поточної рентабельності продукції рослинництва та тваринництва, а й запровадження нових видів діяльності, які не належать до профілю роботи сільськогосподарських підприємств. Серед них особливої актуальності набуває сільський туризм.

Окрім мінімізації ризиків безприбуткового господарювання, зазначені напрямки орієнтуватимуть керівництво підприємств, що господарюють у депресивних регіонах, на цілорічне залучення виробничого персоналу, управлінську оптимізацію структури підприємства зі стратегічною метою виходу на нові ринки збуту продукції. Диверсифікація дасть змогу підприємствам повніше використовувати матеріальні ресурси, землю та робочу силу. Це сприятиме пом'якшенню сезонності виробництва, підвищенню зайнятості працівників, отриманню додаткового доходу та вирішенню на цій основі цілої низки соціально-економічних проблем.

Монографія розрахована на студентів аграрних навчальних закладів, аспірантів, науковців та фахівців, зацікавлених у впровадженні стратегії диверсифікації в управлінні розвитком сільських територій.

Рекомендовано до друку
Вченою радою
Одеського державного
аграрного університету
(протокол №8
від 12 липня 2012 р.)

© ОДАУ, 2013

© Л.А. Бахчиванжи, Т.Я. Тінтулова, О.Ю. Павлова, О.Ю. Славута, 2013

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	6
1.1. Економічна сутність та методологія оцінки диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств.....	6
1.2. Особливості диверсифікації та її вплив на систему управління агроформувань в Україні.....	8
1.3. Проблеми стимулювання соціально-економічного розвитку аграрних підприємств через диверсифікацію їх діяльності	8
2. ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА СТАНУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ФРУНЗІВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА МЕХАНІЗМ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ	10
2.1. Організаційно-економічна характеристика сільськогосподарських підприємств району.....	10
У розпорядженні молочнотоварної ферми господарства знаходяться два корівники, загальною місткістю 200 тис. голівомісць. У смт Затишшя до складу зимового відгодівельного комплексу входять два корівники, розраховані на прив'язне утримання 210 тис. голів худоби на вирощуванні та відгодівлі, використовують автонапувалки, корми розвозять мобільним кормороздавачем. У с. Гедеримове до складу відгодівельного комплексу входять два приміщення для молодняка ВРХ, здатні розмістити 210 тис. гол. Це споруди 1986 року будівництва, у доброму стані, з можливістю підвезення кормів мобільним кормороздавачем КТУ-10, автонапувалками та прив'язною системою утримання. Свинотоварна ферма розташована в с. Загір'я. На її території знаходиться свинарник-маточник на 50 голівомісць та свинарник-відгодівельник на 1000 голівомісць.	15
2.2. Сучасний стан диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств району	17
2.3. Оцінка рівня соціально-економічного розвитку підприємств агропромислового комплексу	18
3. ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ СТРАТЕГІЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ.....	21
3.1. Напрямки вдосконалення системи державного регулювання соціально-економічного розвитку аграрних підприємств.....	21
3.2. Диверсифікація діяльності аграрних підприємств району як стратегія управління його соціально-економічним розвитком.....	21
3.3. Економіко-математичне обґрунтування диверсифікації діяльності аграрних підприємств як стратегія їх соціально-економічного розвитку	24
Таблиця 3.12	42
Туристичний потенціал району	42
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44

ВСТУП

Останнім часом в нашій державі галузь сільського господарства визнана однією з пріоритетних, проте, зважаючи на її специфічні ознаки, що проявляються в її велетенських масштабах, особливих умовах виробництва, багатокладності, розгалуженості об'єктів, обмеженості виробничих ресурсів, це потребує від суб'єктів ринкового господарювання на селі дотримуватись постійного високого рівня конкурентоспроможності за рахунок чинників природного, технологічного й організаційно-економічного характеру, поглиблення і розвитку кооперації, інтеграції, підвищення концентрації виробництва, його диверсифікації.

Остання продиктована об'єктивними причинами природного й економічного порядку, так як позитивно впливає на економічну, соціальну і екологічну ефективність аграрних формувань, покращує використання землі, засобів виробництва і трудових ресурсів, дозволяє завойовувати додаткові ніші ринків, стабілізувати фінансовий стан сільгоспвиробників, більш повно задовольняти зростаючий попит на продукцію, роботи, послуги, замінити застарілі товари новими, підвищувати ефективність виробництва, використовувати ресурси більш рівномірно протягом року, підвищувати зайнятість за рахунок нових робочих місць, крім того, сприяє витісненню імпорту, більш рівномірному надходженню доходів за періодами року, збільшенню річної маси прибутку.

Питання диверсифікації висвітлені в працях зарубіжних і вітчизняних учених: В. Андрійчука, А. Аронова, В. Герасимчука, Г. Гольдштейна, М. Корінько, Р. Кунца, Н. Маслака, Г. Немченко, М. Портера, Дж. Стрикленда, А. Томпсона. Однак, не зважаючи на достатню кількість наукових публікацій, у дослідженні природи диверсифікації залишається ще чимало прогалин як теоретичного, так і прикладного характеру. Зокрема, актуальними є питання відсутності єдиного підходу до визначення самого терміну, не проробленим є й інструментарій дослідження. Недостатньо уваги приділяється результатам впровадження диверсифікації у виробництво, а саме її впливу на управління персоналом, асортиментну і маркетингову політику агроформувань; оцінці доцільності реалізації тих чи інших варіантів диверсифікації та визначенню очікуваного ефекту від її застосування.

Важливість вирішення проблеми підвищення рівня диверсифікації виробництва в агроформуваннях і недостатнє її вивчення в Україні визначили актуальність та зумовили вибір теми дипломної роботи, мету, структуру і напрямки дослідження.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних і методичних засад та прикладних аспектів розвитку диверсифікації виробництва в агроформуваннях, розробка шляхів підвищення її ефективності, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності продукції і в цілому суб'єктів підприємництва на селі. Для досягнення визначеної мети були поставлені і вирішені такі завдання:

– узагальнення питань економічної природи, форм і видів диверсифікації в ринковій економіці;

- виявлення специфіки застосування диверсифікації в аграрній сфері, формування зайнятості населення на селі та підвищення ефективності господарювання сільськогосподарських підприємств;
- здійснення аналізу сільськогосподарської діяльності в складі аграрних формувань Фрунзівського району та економічної оцінки диверсифікації їх виробництва;
- обґрунтування оптимальної виробничої структури, асортиментної і маркетингової політики в диверсифікованих агроформуваннях;
- обґрунтування розвитку непов'язаної диверсифікації для фермерських і особистих селянських господарств регіону;
- визначення оцінки доцільності й очікуваного ефекту застосування диверсифікації виробництва в аграрній сфері.

Дослідження проведено із застосуванням діалектичного і системного підходу до вивчення економічних процесів, використанням законодавчих та нормативних актів органів державної влади України з питань розвитку АПК, праць зарубіжних і вітчизняних вчених з проблем диверсифікації виробництва на рівні аграрних підприємств і сільського господарства регіону.

У процесі роботи застосовувалися такі методи економічних досліджень: системно-структурний, що використовувався при оцінці диверсифікації в сільському господарстві, монографічний та абстрактно-логічний – при узагальненні природи, форм і видів диверсифікації, її аграрної специфіки застосування, впливу на зайнятість населення і підвищення ефективності виробництва; порівняльний і балансовий, на основі чого здійснювався аналіз сільськогосподарської і несільськогосподарської діяльності аграрних формувань; кореляційно-регресійного аналізу, за допомогою якого досліджувався зв'язок між чинниками ефективності виробництва і використанням трудових ресурсів; економіко-математичного моделювання, що використовувався при оптимізації диверсифікованої структури виробництва.

Інформаційною базою дослідження були офіційні матеріали Державного комітету статистики України, Міністерства аграрної політики України, матеріали регіональних органів управління АПК, первинна документація і зведені дані статистичної звітності по сільськогосподарських підприємствах Фрунзівського району Одеської області.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних засад ефективності функціонування механізму диверсифікації виробництва аграрних підприємств як системи важелів та методів забезпечення зайнятості населення та підвищення ефективності агроформувань в ринкових умовах функціонування. Основні положення наукової новизни за результатами дослідження такі: удосконалено визначення диверсифікації виробництва як об'єктивного економічного процесу, закономірності, що викликана ринком, конкуренцією та покликана за рахунок розширення асортименту товарів, інвестицій і ринків зробити рентабельність підприємства більш стійкою, знизити ризики господарської діяльності.